

BİZE GELENLER

Teoman Durak

FELSEFE ARKİVİ SAYI 26 dan
AYRI BASIM

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL - 1987

B İ Z E G E L E N L E R

Teoman Durak

PHYSIQUE ET BIOLOGIE,¹

günümüzde biyolojiyle ve biyoloji felsefesiyle ilgili olarak eser veren Fransız bilginlerinden *Boris Rybak*'ın, 1982'de basılmış bir makalesinin başlığıdır.

Bu makalede 'canlı'nın, ilk elde yerçekimi yasasına bağımlılığı bakımından *fizik* çerçevede mütâleâ edilmesi gerektiği öne sürülüyor. Bununla birlikte, 'algılayan', 'algıladıklarını işleyen', 'kendini ayarlayan' bir varolan olarak 'canlı'nın incelenmesinde söz konusu çerçevenin yetmeyeceği bildirilmektedir. 'Canlı'nın 'cisimli', yâni 'mekanik' yasalarla açıklanan yanını *fizik-kimya bilimleri* ele almalarına karşılık, onun 'algılayan', 'işleyen', 'kendini ayarlayan', kısacası '*organik*' yanını *fizik-olmayan*, ama *fizik-gibi*, başka sözlerle, 'deneysel' (empirik), dolayısıyla da, 'pozitif' bir bilimin incelemesi şarttır. Bu da, *Boris Rybak*'a göre, ilk elde *fizyoloji* olmalıdır. 'Fizyoloji', 'ayarlanan işleyiş' (mekanizma) ile onu 'ayarlayan beyin'i, sistem bütünlüğü içerisinde ele alır. En basidinden karmaşığına dek 'mekaniko-organik' bir işleyiş bütünlüğü gösteren 'canlı'nın 'ayarlayıcı beyin'i için 'işâret'lerin 'anlam'ını verecek bir yöntem başvurmak gerekir. Fizyolojinin, yaşayan varlığın kabaca mekanik ile organik görünümelerini incelediğini belirtmiştik. Ancak, canlının bölünemez bütünlüğünü sağlayan, onun bağrında yer alan, ve onu diri tutan, kendisi ile dış çevresi arasında kurduğu iletişim ağıdır. Bu

1 Boris BYRAK: «PHYSIQUE ET BIOLOGIE», «La Pensée Physique Contemporaine», «Science et Humanisme en Notre Temps»da, yayımlayanlar : Simon Diner, Daniel Fargue, Georges Lochak, sayfalar: 287-320; Editions Augustin Fresnel, Paris, 1982.

bakımdan bir varlığa 'organik' dememizi olabilir kılan bahsi geçen yeni durumu da dikkate alan, fizyolojinin 'üst bilim'i konumundaki 'bio-loji'dir. Nasıl 'mekanik' ile 'organik', 'lojik' olanın içerisinde ve denetimindeyse, ilk ikisini kendisine araştırma konusu kılan 'fizyoloji' de, 'biyoloji'nin öyle bir 'kesim'idir, 'kol'udur. Demekki, *biyoloji*, *mekanik* ile *organik* süreçlerin yanında '*semiolojik*' (iletişmelerde kurulan 'işâret'leşme düzeni) olanları da araştırma konularından sayar. Ancak, iş bununla da bitmez. Bir 'canlı' olarak mekanik ile organik yasallıklara bağlı bulunan '*insan*', kendisini doğuştan içerisinde bulunduğu semiolojik olanlardan kalkarak yeni bir sürece yol açmıştır : '*Semantik*' (iletişmede kullanılan 'işâret'leri 'anlamlandırma' düzeni). Yine insan, kendisini doğuştan içerisinde bulunduğu iletişimeler (communications) bütünlüğünde yer alan tek tek '*işâret*'lerin '*anlam*'ını bulgulama (exploration) çabasıyla yetinmeyip kendisi de '*anlamlı*' bir '*işâretler sistem*'ini icad edip örmek suretiyle *Doğada* varolmayan yeni bir '*iletişme düzeni*' kurmuştur. *Doğada* mekanik yahut organogenetik yasalar uyarınca kendiliğinden yürüyen '*iletişme düzeni*'nden çok farklı oluşunu vurgulamak amacıyla insanın '*bilinçli*'ce vucuda getirdiğine '*bildirişme sistemi*' demek daha yerinde olur. Somatik, genetik ile etholojik (davranışlara ilişkin) iletişim düzenlerinden farklı olarak insan, duyularıyla ve düşüncelerinde tesbit ettiği her olaya, sürece ve varolana tek tek karşılıklar 'uydurmuş'tur. İşte, 'doğal-olmayan' anlamında bu çeşit 'uydurma işâret'lere 'ad' ve 'kavram' diyoruz. Söz konusu 'uydurma işâret'lerin de, birbirlerine bağlanılmasıyla anlam ifâde eden '*söyleme*' (discours) bütünlükleri oluşturulmuştur. Böylelikle yalnızca insana has *iletişme*, daha doğrusu *bildirişme sistemi* olan '*kavramlı dil*' ortaya çıkmıştır. '*Kavrama dayalı dil*'de ('*semasiyoloji*') bildirişme yoluyla insan, 'doğa'nın yanı sıra, yeni bir ortam kurmuştur : '*Kültür*'. İnsan, bir yanda, *yaşadığından*, '*doğal canlı*' ('*bios naturel*'); öte yanda ise, *düşündüğünden*, '*kültürel canlı*' ('*bios culturel*') olması sebebiyle bir kavşak varlıktır. Doğal dünyada, hazır bulunan 'özelliklerin kendiliğinden kuşaktan kuşağa aktarılması'na karşılık, kültür âleminde, oluşturulan 'değerlerin nesilden nesle iletilişi' ('*écogénétique*') vardır. Söz konusu değerlerin esasıyla, doğadan algılananların, 'Akıl' ('*Logos*') merciinde işlenmesiyle ortaya çıkan düşünme ürünleridir: '*Bilgi*'ler ('*Sapiens*').

Kültür verisi bir bilim olarak *biyolojinin* kendisi bir bilgi olayıdır. Bundan da öte, 'kültürel canlı' olan insan gerçekliğine dek uzanması sonucunda 'bilgi'yi üreten akıl işleyişini de bir ölçüde —psikofizyoloji, beyin fizyolojisi, endokrinoloji, evrim gibi kollarıyla— kendisine araştırma konusu kılmak durumunda kalan *biyoloji*, 'teklik'ler ('singularités') ile 'kurallaştırılmazlık'lar ('perturbations') arasından 'değişmez' (invariants) gözüken hususları tesbite çalışır.

Burada yorumlamağı denediğimiz Profesör *Rybak*'ın makalesi, alışıl gelmiş Fransız felsefe-bilim, tam deyimiyle söylersek, Dekartçılık geleneğine uygun tarzda, neredeyse matematik diyebileceğimiz derecede tıkız, dakik ve biçimsel bir üslupla kaleme alınmış gözüküyor. Bu arada dikkatimizi çeken bir husus da, makaleyi sarmış görünen karmaşık ve uzmanca örülmüş bir terim ağıdır.